

Gudrun Andresens samling

Højskolelærer og håndarbejdsekspert

Af Kirsten Rykind-Eriksen, etnolog. mag.art.

Gudrun Andresen var siden sin ungdom optaget af Hedeboegnens gamle almuebroderier fra omkring 1770-1870, som hun kendte fra sin hjemegn vest for Roskilde. Hun gjorde en meget stor indsats for at bevare viden om disse broderier både syteknisk og kulturhistorisk og for gennem dem at inspirere til at designe nye modeller, hvor der blev ”plukket” enkelte elementer fra de gamle broderier og genbrugt i nye sammensætninger. De gamle almuebroderier udtrykte en symbolværdi, der rummede et dannelsesmæssigt perspektiv, mente Gudrun og ligesindede.¹

Fig. 1: Bagsiden af skjortekrave, broderet med hvidsøm og fladsyning. Eksempel på et af de beundrede hedeboebroderier. Skjorten stammer fra Kraghavegård i Tåstrup, ca. 1830. Privateje. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

Højskoleuddannelsen

Gudrun Andresen, 1908-1996, født Hansen, var højskolelærer, forsker, foredragsholder og forfatter. Hendes far, Valdemar Hansen, var mejeriejer og ostefremstiller af mælk fra de store gårde på Midsjælland. Han var dybt optaget af det grundtvigske og var med til at oprette Osted Fri- og Efterskole samt Valgmenighed. Desuden var han igangsætter inden for Roskilde Amts Gymnastikforening og De danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger.² Moderen, Dorthe Moustén, kom fra et landbomiljø i Salling, og hendes håndarbejdsvirke bestod i at strikke til familiens behov.

¹ I projektet *Kampen om broderierne 1850-1950*, har Esther Grølsted og Kirsten Rykind-Eriksen forsket i, hvorledes broderier af personer inden for den nationalromantiske bevægelse fik tillagt normdannende betydning. Projektet er under udgivelse på Museum Tusulanums Forlag.

² Bording, 1968.

Gudrun mindes ikke, at håndarbejdsundervisningen var noget særligt i Osted Fri- og Efterskole, og hendes interesse for broderier rakte til, at hun købte broderede borter i Roskilde til at sy på sit tøj, f.eks. en bort om kjolens halsudskæring og på bæltet. Hun blev opmærksom på de gamle almuebroderier, da hun sammen med andre unge fra egnen omkring Osted dansede folkedans i en slags svenske folkedragter, ”Dalardragter”. En skolekammerat kom med en original hedebo dragt hjemmefra, og med denne fik Gudrun øjnene op for, hvad der kunne ligge i gemmerne på Hedeboegns store gårde.

Sammen med en veninde tog Gudrun i 1923 på et otte dages kursus i kunstbroderi på Lollands Højskole og derefter 5-6 uger på Askov Sløjdscole. I 1926 uddannede Gudrun sig til delingsfører på Ollerup Gymnastikskole. I 1927 tog Gudrun og hendes søster, Sigrid, et to måneders kursus i almuebroderi under Selskabet Hedebo synings Fremme. Gudrun fortsatte sin højskoleuddannelse gennem to ophold på Askov Højskole, hvorefter hun var en kompetent højskolelærer. Første gang 1927-1928 og anden gang i 1929-1930 på Askov udvidede Højskole. På det fem måneders ophold i 1927-1928 underviste Astrid Appel i håndarbejder og hjalp Gudrun med at sy et ”stolpeklæde”. Holger Kjær underviste i svensk folkekunst, hvilket gav Gudrun interessen for at forbinde genstande med kulturhistorie. Desuden havde Askov Højskole forbindelse til kunstnere som Ernestine Nyrop og Margrete Drejer, der designede modeller til eleverne og andre håndarbejder med inspiration i gamle almuebroderier. Disse blev solgt i Askov Broderiforretning, ledet af Else Brummer, datter af skønvirke arkitekten Carl Brummer.

Under opholdet i 1929-1930 fik Gudrun undervisning i stil- og ornamenthistorie samt i kunsthistorie af Margrethe Christiansen (1895-1971), født Appel, og hendes mand, C.P.O. Christiansen. Bagefter tog Margrethe Christiansen Gudrun og andre elever med ind på Dansk Folkemuseum for at aftegne gamle almuebroderier og blive fortrolige med denne form for folkelig kunst. Gudrun lærte således

Fig. 2: Syprøve, broderet af Gudrun, hvor hun har afsyet forskellige korsstingsborter på java. Prøven er sandsynligvis syet i Gudruns ungdom, da hun gik på Osted Fri- og Efterskole. Museet Sønderkov, HBV1838x198. Foto: Mogens Bach.

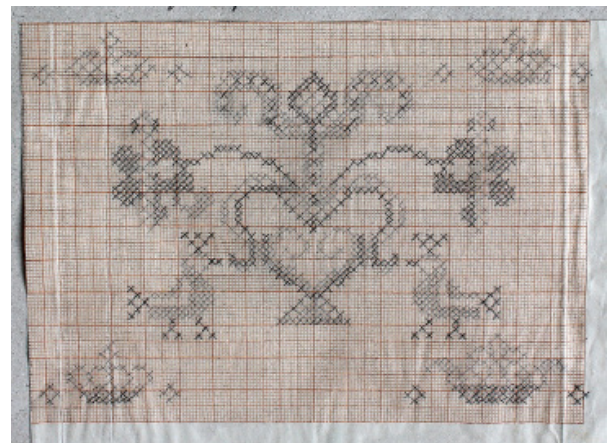

Fig. 3: Gudruns aftegning i 1929 af korsstingsmotiv fra Nationalmuseets samling, Nyere Tid (Dansk Folkemuseum). Til tegningen har Gudrun skrevet, at den er til hendes svigerdatter, Ellen Birch, der i 1970-1990'erne underviste i syning af forskellige typer sting på Engelsholm Højskole. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

Fig. 4: Gudrun og Sune Andresen i deres første hjem, Helweghus, ved Snoghøj Gymnastikhøjskole. Gudrun strikker, Sune har sandsynligvis sine fødder på en løber, designet af forretningen 'Boden'. Privatfoto, ca. 1931.

at se håndarbejder som en del af kunst- og kulturhistorien, og ikke blot som æstetiske udtryk.

Gudrun blev i 1931 gift med højskolelærer Sune Andresen, og de ansattes begge på Snoghøj Gymnastikhøjskole, hvor Gudrun underviste i "udvidet" håndarbejde, hvorefter hendes elever kunne undervise i håndarbejde, ligesom i gymnastik og folkedans, når de havde en delingsføreruddannelse. I 1940 oprettede Gudrun og Sune *Engelsholm højskole* sammen med Gudruns søster og mand, Sigrød og Frede Bording, der i 1942 rejste til København for at oprette Københavns Folkehøjskole og siden Bording's Friskole. I 1947 etablerede Gudrun *Engelsholm Håndarbejdsskole*, der i årenes løb udvidede til et otte måneders kursus og senere til 16 måneders kursus. Her uddannedes lærerinder til at undervise i de frie skoler, aftenskoler og lignende steder.³ Uddannelsen bestod for en stor del i, at eleverne "selvuddannede" sig ved at udarbejde modeller, der blandt andet gav et dybere kendskab til de gamle hedebosyninger m.m.

Højskolernes Håndarbejde

I 1932 var Gudrun med til at oprette Højskolernes Håndarbejde (HH), hvor initiativet kom fra Margrethe Christiansen. I et foredrag udbredte Margrethe Christiansen filosofien om, at folkekunsten og almuebroderier symboliserede normer som regelretted, respekt for kulturarven, og at form og materialer er hinandens betingelser - tanker, der svarede til 1930'ernes funktionalisme. Håndarbejdet trængte ifølge Margrethe Christiansen til æstetisk fornyelse, så det passede til funktionalismens nye huse og rum. Det skulle være modeller med enkle mønstre og motiver, inspireret af folkekunsten, hvor der var kvalitet i stoffer og garner, således at model og materialer blev hinandens betingelser ligesom i almuebroderierne. Her havde bønderne forstået at omforme adelens broderier til egne hjemmefremstillede materialer, som syteknikken måtte indordnes efter, og derved blev motiver og broderier til dansk kulturarv. De gamle almuebroderier og deres kulturhistorie ansås for at være et middel i undervisningen

³ De frie skoler dækker høj-, efter- og friskoler, hvor der ikke kræves en eller anden form for eksamen for at kunne undervise.

Fig. 5: Maleri af bonde fra Glim, Hedeboegnen vest for Roskilde, i stadstøjet med mange tinknapper i vest og kjole. Olie på pap, 26x20 cm, malet af I. Kornerup, 1849. Bonden er symbolet på folkeånden med aner langt tilbage i tiden og fuld af selvbevidsthed. Maleriet hang i søstrene Gudrun og Sigrids barndomshjem i Osted. Da deres far, Valdemar Hansen, døde i 1969 ville begge døtrene arve maleriet pga. dets symbolske udtryk. Gudrun sejrede. Privateje. Foto: Mogens Bach.

på linje med historie og litteratur og velegnet til at øve indflydelse på elevernes normer og værdier.

Disse tanker stammer fra J.G. Herders filosofi om, at folkets – i Danmark bøndernes – livsbetingelser siden oldtiden var bestemt af geografien og naturens ressourcer, hvilket gav en særlig tænkemåde – mentalitet - kaldt folkeånd, som kendetegnede den dansk nation

og bl.a. kom til udtryk gennem folkekunsten. Derfor var det Gudruns overbevisning, at tekstilernes egnspræg kom af de geografiske, sociale og handelsmæssige forbindelser og ikke fra en bestemt væver eller brodøse. Fra 1939 sad Gudrun i HH's bestyrelse indtil foreningens nedlæggelse i 1986.

HH begyndte allerede i 1933 at afholde efterårskurser hvert år indtil omkring 1968, primært for lærere i de frie skoler. I de første 10 år især for at øve sting og syningsarter, som HH anså for nødvendigt for, at en lærer kunne undervise i håndarbejde og bruge HH's modeller. Den første *Haandarbejdsbog* udkom 1934 (se Favoritten #21). Margrete Drejer underviste på kurserne indtil 1940, og hun brugte at sætte en syprøve op på et ark med tekst og stingtegning på et millimeterpapir. Denne metode anvendte hendes kursister til egne elever, ligesom de anvendte HH-kursernes prøveklude, som regel lidt forenklet.

Fig. 6: Prøveklud, 18x18 cm, fra HH-kursus i 1930'erne med kulørt dragværk, og med holbeinsyning, udført i mørke farver, typisk for 1930'erne. Museet Sønderkov HBV1838x62. Foto: Mogens Bach.

Fig. 7: Prøveklud, 19,5x13 cm, af hvidt hørlærred, HH1, broderet med hvid hørtråd og blåt bomuldsgarn, udarbejdet af Gudrun til højskoleelever i 1942. Mange typer sting og syningsarter er placeret på samme klud p.g.a. af materiale-mangel under 2. verdenskrig. Der er anvendt dronningesting, hulsømme, tællesyning, dragværk, korssting, holbeinsyning og 1942 er syet med flettesting. Museet Sønderkov HBV1838x102. Foto: Mogens Bach.

Fig. 8: Syprøve, 22x17 cm, HH-kursus, af hvidt hørlærred, broderet med hvid hørtråd, udarbejdet af Gudrun. Hvidsømmotiver fra en skjorte, Jonstrupgård, på Hedeboegnen: blomsterkurv og ærmebort, øverst to former for hvidsømgrunde. Museet Sønderkov HBV1838x83. Foto: Mogens Bach.

Danmarks Folkelige Broderier

I 1954 var Gudrun som repræsentant for HH sammen med Gertie Wandel, Håndarbejdets Fremme; Charlotte Rud, Dansk Husflidsforening; Ellen Andersen, Nationalmuseet og Ellen Willemoes Andersen, De samvirkende danske Husmoderforeninger med til at oprette Foreningen Danmarks Folkelige Broderier (DFB), der ønskede at fremdrage almuebroderier i privateje fra den førindustrielle periode ca. 1770 til ca. 1870. Igennem 101 lokale udstillinger over hele Danmark og i Sydslesvig blev der indsamlet et meget stort materiale, navnlig af hvide broderier, som Gudrun udnyttede i sin forskning.

Når folk kom med deres broderier og håndarbejder til udstillingerne, der gerne foregik i det stedlige forsamlingshus eller gymnastiksal, sad repræsentanter for initiativtagerne, hvor Gudrun med nogle af sine lærerinder næsten altid var til stede, for at tage imod og kvittere. Der blev skrevet et indkomstkort og sat et antal X'er efter, hvor interessant tekstilet var. Disse udvalgte tekstiler blev fotograferet, beskrevet, og senere indskrevet på genstandskort. Alle disse "hvide genstandskort" med fotografier opbevares på Nationalmuseet, Nyere Tid. Gudrun og højskolelærer Klara Sørensen udarbejdede 13 lysbilledserier med tilhørende hæfter fra de forskellige landsdele inklusiv Sydslesvig, og 128 mønsterark, hvor motiverne kunne inspirere til nye modeller.⁴

I 1960'erne blev Gudrun meget optaget af skjorte og særke, da hun opdagede, hvor nøje snitdelene var udregnet efter et hørlærreds vævebredde. Til lokaludstillingerne, der kun varede

⁴ Rykind-Eriksen: 2010/2011.

en dag, havde Gudrun i forvejen tegnet standard skabeloner af skjorte og særke. Om aftenen sad hun sammen med sine to til tre medarbejdere fra Engelsholm Højskole for at gennemgå skjorter og særke fra udstillingen, sætte mål på og placere, hvor broderierne sad. Gudrun fyldte flere ringbind med oplysningerne.

Ind i mellem lokaludstillingerne afholdtes store amtsudstillinger, hvor det bedste fra lokaludstillinger kom med. Gudrun og hendes medarbejdere tilrettelagde de fleste af disse udstillinger. To af amtsudstillingerne blev åbnet af henholdsvis Dronning Ingrid og Tronfølger Prinsesse Margrethe. Gudrun Andresen sad i alle årene, 1954-1999, i DFB's arbejdsudvalg og bestyrelse.

Senere udvalgte og lånte Gudrun mange af broderierne, analyserede, aftegnede og fotograferede, gerne med hjælp af højskolens unge lærerinder, hvorved Gudrun skaffede sig et stort materiale og et overblik. Desuden fik hun kopieret mange af de hvide genstandskort både inden for broderier, dragter og strikkede dragtdele. Gudrun systematiserede oplysningerne og udarbejdede statistikker over broderier og dragtdele samt boligtekstiler, fordelt på de forskellige egne. Gudrun fik på denne måde et sublimt overblik over mængder og typer af skjorter, særke, stolpeklæder, håndklæder og dragtdele m.m. til kvinder, mænd og bolig.

Ud fra dette store materiale forskede Gudrun i almuebroderier, egnsdragter, håndarbejds- og kulturhistorie over hele Danmark. Hun udarbejdede undervisningsmateriale til egne elever og kursister, holdt foredrag og skrev fem bøger: en om skjorter, en om særke og tre om de hvide almue-bondesyninger på lærred.

Dragtkurser for folkedanserne

Fra 1969-1995 tilrettelagde hun dragtkurser for Danske Folkedansere på Engelsholm Højskole ud fra DFB-materialet. Dette materiale samlede Gudrun under landsdele i ringbind – på Museet Sønderkov lagt i omkring 10 arkivæsker.

Folkedanserne tog på kursus for at sy deres egne dragter, og derfor gjaldt det også om at få fremstillet hjemmevævede stoffer, der svarede til de gamle dragters. I den forbindelse indsamlede Gudrun hjemmevævede stofrester fra gamle eller nye folkedragter, som blev sat på ark med oplysninger om egn, dragtdel, vævebinding og materialer, hvilket giver et interessant overblik over mange vævemønstre og deres fordeling i hele Danmark.

Dragtkurserne gav også Gudrun interesse for strikning. Til folkedragterne hører strikkede trøjer og strømper til kvinder og mænd, sjaler og handsker til kvinderne,

Fig. 9: Katalog fra DFB-udstillingen i Århus i 1969, tilrettelagt af Gudrun og hendes datter Helle Blume Andresen. Broderier, dragter m.m. fra Østjylland ned til Vejle Amt. Udstillingen blev åbnet af Tronfølger Prinsesse Margrethe.

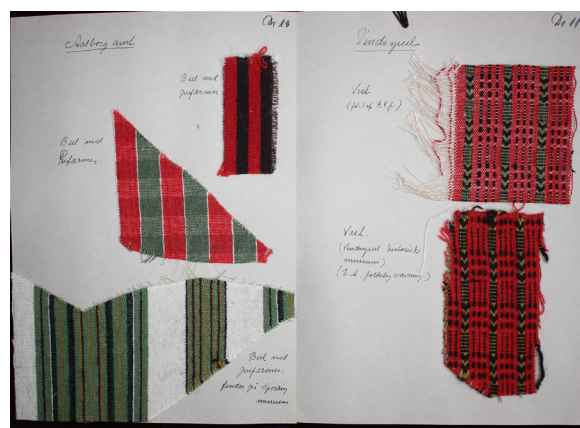

Fig. 10: To ark med afklippede stofstykker, uld i skud, fra folkedragter, fremstillet omkring Ålborg og Vendsyssel, indsamlet af Gudrun for at få viden om de mange dragtstoffer, vævet rundt om i Danmark. Museet Sønderkov HBV1838x369. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

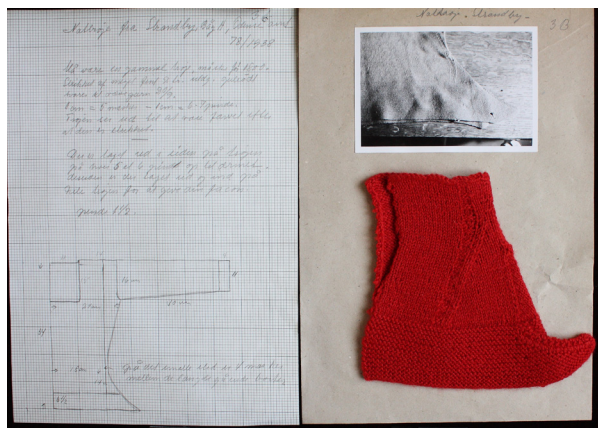

Fig. 11: To ark om nattøje fra Skanderborg med analyse og opmåling, foto af originalen og strikkeprøve af trøjens skødesnip til den ene side, udført af rødt to-trådet HH uldgarn. Museet Sønderkov HBV1838x337. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

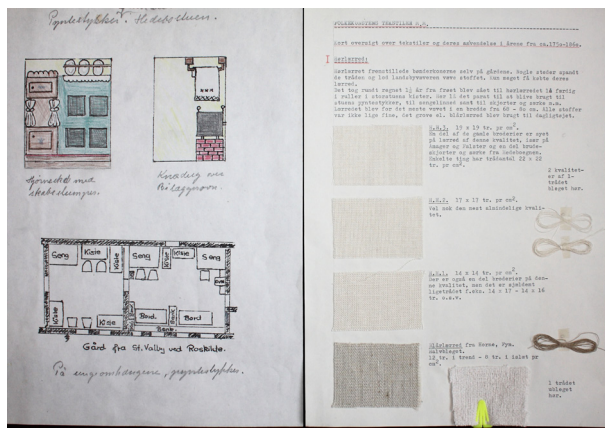

Fig. 12: Ark fra Gudruns undervisning i bondestuens indretning, her fra Hedeboegnen, med små tegnede opstalter og angivelse af, hvor de hvide lærredspyntebroderier anbragtes. På arket til højre er der meget pædagogisk opsat HH lærredstyper med tråde, hvorpå motiver fra pyntestykkerne kan broderes. Nederst prøver på originale gamle lærredsstykker. Museet Sønderkov HBV1838x164. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

vanter og tophuer til mændene. Gudrun analyserede gamle emner, som hun fik foræret eller lånte fra DFB indsamlingerne. Hun udførte små strikprøver og strikkede hele trøjer, sjaler og huer for at afprøve, om hendes analyser og masketælling var brugbare.

Fremstilling af brikvævede og båndvævede bånd til at binde strømperne med, til seler, og som kantbånd til skørter og liv, skete på samme måde som med stofferne. Gamle båndstumper og kopierede bånd er sat på ark med tegninger og oplysninger.

Til almuetekstilernes kulturhistorie hører deres placering i bondens bolig, herunder ikke mindst alkove- eller himmelsengens mange tekstiler. Derfor indsamlede Gudrun også prøver eller stofrester fra bolstre, olmerdug, lagner og sengeomhæng, der ligeledes er sat på ark med oplysninger. Det samme gælder stolpeklæderne og dækketøjet, ofte med fin navnemærkning. Gudrun var i det hele taget meget optaget af navnemærkning med monogrammer i en indramning. Hun tilrettelagde også undervisningsforløb i dette emne, hvortil der er ark med syprøver, tegninger og oplysninger.

Boliglære og god smag

Boligindretning var et område, Gudrun underviste i. Et emne, der var meget fremme i 1930-1950'erne. Befolkningen skulle lære at bo funktionalistisk og økonomisk. Gudruns udgangspunkt var bondens bolig med al dens enkelthed og hensigtsmæssige materialer. Hun tog selv i 1950'erne et brevkursus i boliglære. Undervisning i farvelære overlod Gudrun til sin trofaste medarbejder, højskolelærer Klara Sørensen, ansat på Engelsholm 1946-1998.

Det var Gudruns store ambition at formidle god smag og gode normer, og derfor etablerede hun en forretning i Vejle, kaldt *TING*, som et alternativ til de gængse broderiforretninger, hvis sortiment Gudrun synes var af dårlig kvalitet. Modeller til *TING* designede Gudrun, hendes datter Helle, der var uddannet på Kunsthåndværkerskolen i København og underviste på Engelsholm, og flere af de unge lærerinder, som også passede forretningen. Udover broderier var flere af HH's modeller samt materialer til salg i forretningen og vævede tekstiler fra *Hanne Vedels Spindegård* i Åbenrå.

Fig. 13: Tre æggevarmere, 9,6x9 cm, til salg i TING. Motiverne stammer fra navneklude eller stolpeklæder fra Nordsjælland, indsamlet under DFB. Modellerne kunne købes færdige eller til selv at sy. Æggevarmer-betrækket er syet af hvidt hørlærred HH1 med bomuldsgarn HH 1628 og 1642. Prisskilt med 'Danmarks Folkelige Broderier nr. 14 kr: 10'. For af rødt tvistlærred. Æggevarmerne er en elevopgave fra 1961. Museet Sønderkov HBV879x44. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

En unik samling

Gudruns samling rummer et meget omfangsrigt materiale, som ikke er helt færdigregistreret. Denne artikel er begyndelsen til at beskrive, hvad den rummer, og dermed gøre samlingen tilgængelig for fagfolk og offentligheden. Her kan hentes viden om genstande, der ikke findes mere og til dels er gået i glemmebogen, men som kan give indsigt i dansk håndarbejds- og kulturhistorie fra en tid, hvor den folkelige almuekultur var det kit, der bandt danskerne sammen. Samlingen kan studeres fra mange synsvinkler og er unik ved, at tilsvarende ikke findes andre steder. Inden for dens forskellige områder giver den et overblik, som i dag vil være yderst vanskelig at skaffe om ikke helt umuligt. Gennem undervisning, interview, samtaler og korrespondance har Gudrun Andresen haft kontakt til personer, der var tæt på håndarbejdernes tilblivelse og historie.

Siden 2019 er samlingen under registrering på Museet Sønderkov og foretages af etnolog, mag.art. Kirsten Rykind-Eriksen.⁵

Processen

Gudrun Andresen efterlod rækker af ringbind, mange ordnet med indholdsfortegnelse, mapper med modeller til elever, udarbejdet af elever, gamle broderier og tekstiler, som hun fik foræret, egne broderier, strikprøver, mængder af s/h fotografier, arkivæsker med foredrag, taler, korrespondance, plancher, en stor bogsamling og en hel dragkiste med skuffer fulde af lysbilleder, som Engholms Højskolens nye forstander omkring 2006 kasserede, inden vi fik dem fjernet.

På samme tid i efteråret 1998 fik jeg tre måneders bevilling fra Statens Museumsnavn til: *Tekstilsamlinger. Pilotprojekt -10 samlinger* i samarbejde med museumsdirektør Ulla Thyrring, Textilforum, Herning Museum; lektor Minna Kragelund, Danmarks Lærerhøjskole og Egns Museet i Egtved Kommune, der hørte under Vejle Museerne, hvor jeg var ansat. Til gennemgang og analyse blev valgt fem fabrikksamlinger på Textilforum og fem pædagogiske samlinger, hvoraf de fire er på Herning Museum og den femte var Gudrun Andresens samling. Projektet skulle belyse problemstillinger og åbne for de overvejelser, et museum må gøre sig,

⁵ Kirsten Rykind-Eriksen var elev på Engelsholm håndarbejdsskole 1960-1961 og har siden fulgt højskolen, bla. ved at være medlem af Skolekredsen. Hun interviewede Gudrun Andresen i 1984.

når det tilbydes en stor samling: Hvad kan sådanne samlinger bruges til, hvilken værdi og nytte har samlingen og skal museer tage i mod store tekstilsamlinger?

Til dette projekt registrerede jeg Gudruns samling oversigtligt med nummerering på Engelsholm med hjælp og oplysninger fra højskolelærer Klara Sørensen, Gudruns ”højre hånd”. Fire af Gudruns tidligere lærerinder hjalp desuden med oplysninger. Gudruns datter, højskoleforstander Helle Blume Andresen, havde grovsorteret samlingen og bragt den til Engelsholm.

Samlingen fyldte i alt: 10 flyttekasser, 12 tekstilkasser, 13 arkivæsker, 5½ høj G-kasser, løse genstande, store plancher, ubrugte stoffer, Gudruns flettede kurve med garner, et skabilkenhoved og et hel bibliotek af faglige bøger.

Efter nogle års ophold på Textilforum i Herning uden at blive registreret, kom samlingen til Museet Sønderkov, der har højskoler som speciale, navnlig Askov og Rødding, der ligger i Museets område. Derfor også Højskolernes Håndarbejde (HH), hvor initiativet til HH’s oprettelse i 1932 kom fra søstrene Margrethe, og Charlotte, født Appel, begge højskolelærere og hvis forældre, Ingeborg og Jakob Appel, var forstanderpar på Askov højskole. Da Gudrun Andresen i alle årene var en del af HH var det oplagt, at hendes samling kom til Sønderkov. HH’s samling, der til dels kom fra det nedlagte Husflidsmuseum i Kerteminde, har jeg også registreret på Sønderkov, ligeså Charlotte Ruds samling, formand for HH 1938-1986. Hvervet overtog hun fra sin søster Margrethe Christiansen.

Charlotte Ruds og Gudrun Andresens samlinger er ret forskellige, selvom de begge arbejdede ud fra HH’s koncept og underviste på henholdsvis Kerteminde Husflidshøjskole og Engelsholm Højskole. I begge samlinger findes dog nogenlunde de samme prøveklude fra HH’s første kurser i 1930’erne. De kørte parløb i HH’s bestyrelse, i DFB’s bestyrelse og ved de fleste af DFB’s lokale udstillinger.

På Sønderkov sorterede jeg Gudruns samling. Det samme grundmateriale havde hun brugt i forskellige undervisningssammenhænge, ændret lidt og tilføjet efter tema, elever og kursister. En meget stor del af materialet har Gudrun sat på A4 ark, f.eks. sy- og væveprøver, tegninger med tekst om oprindelsessted, alder, type, teknik, materialer og mange former for elevopgaver.

Til elever og kursister findes serier af prøveklude, hvor forskellige syteknikker øves. I flere tilfælde er samme motiv og bort genbrugt, men gerne sat anderledes sammen. Mange prøveklude ledsages af stingtegninger. Derfor findes samme type ark, anbragt i forskellige ringbind. Under den første registrering på Engelsholm Højskole førte jeg en liste over ringbind efter ringbind, kasserne og hvad samlingen ellers rummede, suppleret med de tidligere

Fig. 14: Elevprøveklud, udført af Gudrun i 1952 som en miniudgave af en navneklud, broderet med korssting, petit point og dronningesting. Øverst et motiv fra et nordsjællandsk stolpeklæde, broderet med korssting. Begge stykker udført på hvidt hørlærred HH 1 og med HH bomuldsgarn. Samme to prøveklude udførte eleverne stadigvæk i 1960-1961, hvortil eleverne optegnede motiver og stingtyper. Museet Sønderkov HBV 1838x121. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

lærerinders oplysninger, som viser den sammenhæng, Gudrun efterlod materialet.

I sorteringen blev ringbind for ringbind tømt. Næsten alle ark var sat i plastiklommer, hvor der ofte var puttet små forskellige typer sy- eller stofprøver, hvilket var et møjsommeligt arbejde at udtage. Samtidig skrev jeg for en del ringbind og kasser en oversigt over indholdet, hvis Gudrun ikke selv havde sat en indholdsfortegnelse, hvilket giver et nøjagtigt indtryk af Gudruns sammenhænge. Jeg søgte at minimere antallet af ens ark ved at finde frem til det oprindelige tema, arket var udarbejdet til. Således, at ark med samme tema lagdes sammen, og kopier eller gentagelser kasseret. Det blev til mange arkivæsker – foreløbig 32. Færdige broderier, herunder til Gudruns egen husholdning, forærede tekstile genstande m.m. lagdes i tekstilkasser.

Da der pga. covid-19 ingen gæster var på Museet Sønderkov, blev der stillet borde op i hele den store sal, og her sorterede jeg arkivæsker og lagde temaer sammen. Dette gav et samlet indtryk af, hvad samlingen egentlig rummer. Undervejs var der en del ark, som ved hjælp af overblikket blev placeret et nyt sted. Jeg bestemte i hvilken rækkefølge selve registreringen i SARA skulle ske. Trods to gange sortering viser det sig under registreringen, hvor den største grundighed finder sted, at senere registrerede arkivæsker burde være registreret sammen med tidligere arkivæsker. Det irriterer altid lidt, men der er ikke andet at gøre end at henvise til de numre, der hører sammen. Samtidig med registreringen er der taget fotos.

Registreringen er primært gjort summarisk som til en arkivregistrering. Dvs. at arkene i en arkivæske, hvoraf mange har siddet i det samme ringbind, er registreret i grupper som f.eks. HBV1838x360, 1-14, og der er taget fotos af udvalgte ark. Syede og broderede håndarbejder og dragtdele, samt strikkede genstande, er enkeltvis registreret. Der udarbejdes kasseoversigter. Charlotte Ruds samling, sag HBV16, er registreret på samme måde. Ligeså HH, sag HBV5; DFB, sag HBV879 og Klara Sørensen, sag HBV228. Høj- og friskolelærer Ellen Haastrups samling, der ligeledes sad i HH's bestyrelse næsten alle årene, bliver registreret som sag HBV1837.

Temaer i Gudrun Andresens samling, HBV1838

Nr. 1-14: Gudruns ungdom med kurser og notater om håndarbejder. I 1940 skrev Gudrun i et hæfte sine tanker om et *Almueværksted* på Engelsholm Højskole, hvilket dog ikke blev gennemført.

Nr. 14-24: Almuesyning. Gudrun aftegnede almuehynder på store gennemsigtige ark hos private, som hun kendte fra sin barn- og ungdom på Hedeboeegnen. Nogle af motiverne er brugt enkeltvis på nye modeller.

Nr. 24-47: Foredrag, taler til elever, korrespondance med *Hjemmet* og *Oehlenschlägers Efterfølger* m.fl.. Salg af modeller til USA under Scandinavian Design fremstød. Notater om håndarbejdsundervisning og planer for håndarbejdslinje på Engelsholm Højskole, begyndt i 1947.

Nr. 48-57: Stil-, håndarbejds- og broderihistorie med tilhørende stil-prøve syninger. Sune Andresen udarbejdede en ornamenthistorie med fine tegninger til undervisningsbrug.

Fig. 15: Motiv fra en af de almuehynder, Gudrun aftegnede på Hedeboeegnen. Motivet er overført på ubleget hørlærred, broderet med uldgarn og anvendt til indbinding af fotoalbum, 20x26 cm. Gudruns aftegning er registreret som HBV1838x15. Privateje. Foto: Mogens Bach.

Nr. 57-89: HH's årlige efterårskurser begyndte i 1933 og sluttede i den form i 1965. Prøveklude, tegninger, tekster, opgaver m.m.

Nr. 86, 90, 164: Bondeboligens indretning og tekstiler. Tegninger, tekstilprøver, beskrivelser.

Nr. 91-97: Forskellige syteknikker med prøveklude og tegninger, som eleverne selv udarbejdede i undervisningen.

Nr. 100-169: Eleverne: Prøveklud, opgaver, elevmodeller, metodik, scrapbøger over, hvad en årgang arbejdede med fra 1940 og fragmentarisk til omkring 1970.

Nr. 170-174: Engelsholm Højskoles egne korte kurser, afholdt i august, september og oktober måneder, da ophold for højskoleelever gik fra november til påske, og fra maj til august.

Nr. 174-182: Materialeleære til eleverne, ark med forskellige råmaterialer, garn og stoffer.

Nr. 183-188: Kurser Gudrun holdt uden for Engelsholm.

Nr. 189-203, 208-224: Gamle håndarbejder og tekstiler, lagt i tekstilkasser. Nr. 204-207, tre særke i tekstilkasse.

Nr. 225-237: Prøver af hørlærreder – nye som gamle - monogrammer, syprøver til *Bondesyninger på lærred* og skrivehæfte om lån og tilbagelevering af DFB broderier og håndarbejder.

Nr. 238-257: Materiale til bøgerne: Særke, Skjorter, Bondsyninger på Lærred 1-3.

Nr. 258-293: Gudruns egne broderier til bord- og sengelinned.

Nr. 294-355: Strikning, kvinde- og mandsdragt, sjaler, hoser og vanter.

Nr. 356-357: Lån af broderier og foredrag om folkedragter.

Nr. 362-371: Vævede små stofprøver til dragtsyning fra de forskellige egne, en del er afklip fra syning af dragter både originale og kopier.

Nr. 372-373: Brikvævning og brikvævede bånd.

Fig. 16: Syprøve af Louis XVI motiv udført som silkebroderi på HH-kursus i 1950, hvor emnet var stilgennemgang på Frederiksborg Slot af Louis XVI og empire ved C.P.O. og Margrethe Christiansen. Museet Sønderskov HBV1838x57. Foto: Mogens Bach.

Fig.17. Gudruns monogram, syet på et sæt lærredslagener; broderet med HH bomuldsgarn, omrids af kontursting, udfyldt med flettesting. Museet Sønderskov HBV1838x253. Foto: Kirsten Rykind-Eriksen.

Nr. 374-378: Alkove- og himmelsengens tekstiler: Bolster, olmerdug, hørlagner, omhæng, desuden dækketøj.

Mangler at registrere:

Arkivæsker fra Danske Folkedanseres dragtkurser, opdelt i forskellige egne som Hedeboegnen, Nordsjælland, Sydsjælland, Stevns, Sydhavsøerne, osv. og Sydslesvig.

Genstande, tegninger og arkivalier fra Gudruns butik, *TING* i Vejle.

Navneklude: aftegninger på store plancher.

Kopier af og originale gamle mønsterbøger samt avisudklip.

Gudruns bogsamling stilles i Sønderskovs bibliotek.

Store samlingers værdi

Gudruns samling bærer i høj grad hendes personlige præg og hvilke overordnede tanker, hun arbejdede ud fra. Hendes opvækst, uddannelse og virke i de grundtvigske miljøer spillede en stor rolle hele hendes liv igennem. Selvom man på en højskole og i sit arbejde uden for denne møder mange mennesker og deltager i mange diskussioner, fraveg Gudrun aldrig sin interesse og idealistiske tanker omkring almuebroderier og den gamle bondekultur. De normer, der blev nedlagt i, hvordan de var udført og livet var levet, formidlede Gudrun – og hendes lærerinder – til de mange elever og kursister, der kom på Engelsholm, når Gudrun holdt foredrag rundt om i landet, og som kom tydeligt frem i DFB udstillingerne.

Samlingen er med til at fastholde en håndværksmæssig og kulturhistorisk viden om gamle broderier, deres forekomster og udbredelse, hvor de var placeret, dertil en oversigt over egne og egnsbroderier. Det samme gælder dragtdele og boligens udstyr. Samlingen har således ingen lokal tilknytning, men giver viden om almuebroderier og -dragter overalt i Danmark.

Pædagogisk håndarbejde

Samlingen belyser ”lærerindesystemet” hvor tidligere elever for en lille løn, men med kost og logi, blev ansat som hjælpelærere i undervisningen og til at hjælpe Gudrun med at analysere, optegne, udføre syprøver, sætte på ark og systematisere de forskellige områder, Gudrun arbejdede med. Det var ren mesterlære, hvor det følte som en ære at få lov til at deltage.

Samlingen giver indtryk af, hvorledes højskolen arbejdede med praktiske midler for at nå et æstetisk og normdannende mål. Hvordan man pædagogiserede håndarbejde, og hvordan elever og kursister lærte om æstetik og at arbejde selvstændigt.

I sin ungdom udarbejdede Gudrun selv modeller til HH, disse og HH’s modeller er trods intentionerne modepræget. I 1930’erne bruges mørke farver, f.eks. eksperimenteres

Fig.18: Lille lysedug, 29x29 cm, designet af Gudrun omkring 1948, udført af hvidt hørlærred, HH 1 og med HH bomuldsgarn i rødt og sort, broderet med flettesting. Fire ens motiver i hvert hjørne efter Elna Mygdal: Amagerdragter. Gengivet i bogen 'Sy og Sømme', der blev udgivet i december 1948 for at levere nye modeller efter 2. verdenskrig. Gudrun fremstillede 20 modeller til bogen. Museet Sønderskov HBV1838x290, HH model 1180. Foto: Mogens Bach.

med kulørt dragværk, hvidsøm og tællesyning på mørke stoffer. 1940-1950'ernes modeller er præget af, at elementer fra de hvide syninger genbruges enkeltvis i borter og alt i lyse farver. Fra 1960'erne broderes ofte andre og nutidige elementer som træer, grene, blade, løg og huse, der stiliseres. Fra 1970'erne eksperimenteres med brug af grovere stoffer og garner som følge af Aftenskoleloven 1969, hvor terapiundervisning bliver en del af curriculum.

Fagdidaktiske studier

Samlingen har en samfundsmæssig betydning ved, at Gudrun dannede skole for, hvorledes der kunne arbejdes med gamle håndarbejder, og den giver mulighed for fagdidaktiske studier.

Gudrun og hendes mand gik af som forstandere på Engelsholm Højskole i 1972, der blev overtaget af deres ældste søn og svigerdatter, men Gudrun fortsatte i mange år sit arbejde både på Højskolen, som forsker og forfatter. De fem bøger blev skrevet og sammen med Klara Sørensen skrev de i anledning af Stavnsbåndsjubilæet i 1988: *Fra Silkesko til Bondens Bo*. Udgivet af Danmarks Folkelige Broderier.

Gudruns fem bøger om henholdsvis Skjorter, Særke og tre om *Bondesyninger på lærred*, udgav hun fra 1974 til 1986, og hun var i gang med en bog om kulturhistorien og havde materialet liggende, men hun nåede ikke at få den skrevet eller blot begyndt, så Klara Sørensen kunne gøre den færdig. Demens indhentede desværre Gudrun – hun havde livet igennem røget ca. 1 pakke cigaretter om dagen, og gik altid med et maveforklæde – gerne med en broderet bort fornedet og på de to lommer, en lomme til cigaretterne og en lomme til tændstikkerne og lommetørklædet. I 1972 flyttede Gudrun og Sune, til *Søhuset*, en gammel arbejderbolig, der ligger på en bakke tæt ved Engelsholm Højskole. Sune døde i 1984 og Gudrun døde i 1996 på plejehjemmet *Egetofte* i Egtved. De ligger begge begravet på Nørup Kirkegård, hvor der er sat en kæmpe natursten som mindesten. Et meget grundtvigsk træk.

Fig. 19: Gudrun Andresen bliver interviewet til Vejle Amts Folkeblad i 1957. Hun viser nogle af sine håndarbejdsmodeller frem, og hun sidder på den for højskoler karakteristiske hjørnebænk, der skulle være i lærerværelset. Arrangementet minder om bondestuens opstilling. Vejle Stadsarkiv n200476. Foto: Oskar Jensen.

Litteratur

- Andresen, Gudrun: *Danske Bondeskjorter fra ca. 1770 til ca. 1870*, Jelling Bogtrykkeri 1974.
- Andresen, Gudrun: *Særke. Danske bondekvindes særke og oplod fra ca. 1770-1870*. Borgen 1976.
- Andresen, Gudrun: *Bondesyninger på lærred. Dragværk. Rudesyning. Korssting. Historie og teknik*, Borgen 1981.
- Andresen, Gudrun: *Bondesyninger på lærred 2. Hulsøm. Tællesyning. Historie og teknik*, Borgen 1983.
- Andresen, Gudrun: *Bondesyninger på lærred 3. Hvidsøm. Baldyring. Udsklipshedebo. Falstersyning. Historie og teknik*, Borgen 1986.
- Andresen, Gudrun og Sørensen, Klara: *Fra Silkesko til Bondens Bo. Tekstiler og glimt af historien omkring dem*, udgivet af Danmarks Folkelige Broderier, Poul Kristensens Forlag 1988.
- Andresen, Jørgen, Helle Blume og Kresten: *50 år med Engelsholm Højskole*, Jelling Bogtrykkeri 1990.
- Arnbech-Jensen, Johanne og Drejer, Margrete: *Sting og Mønstre for Skole og Hjem*, Nordisk Forlag 1936.
- Bording, Solvejg: *90 unge år. Valdemar Hansen fortæller*. Udgivet af De danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger og Dansk Friskoleforening, 1968.
- Christiansen, Inge: "Hedebobondens boligtekstiler i 1700- og 1800-tallet", *Dragtjournalen* 18, 2020.
- Christiansen, Margrethe: "Højskolen og Folkedragterne", *Dansk Udsyn*, 1. hefte 1933.
- Næsgaard, Anna; Rud, Charlotte og Terkelsen, Anna Hald (red.): *Sy og Sømme*, Det Danske Forlag, 1948.
- Kragelund, Minna: *Kvindelist og håndsnilde 5 historier om 19 kvinder*, Museum for Husflid, 2001.
- Kragelund, Minna: "Gudrun Andresen". *Kvindebiografisk Leksikon*, 2000.
- Rykind-Eriksen, Kirsten: "Pilotprojekt 1998-1999: Tekstilsamlinger", *Nyere Tid* 1/2000.
- Rykind-Eriksen, Kirsten: "Pilotprojekt - 10 samlinger", *Danske Museer*, Nr. 1/2001.
- Rykind-Eriksen, Kirsten: "Danmarks Folkelige Broderier 1954-1999", *Tenen* nr. 3 2010/2011, s. 3-10.
- Rykind-Eriksen, Kirsten: "'Høje ægte kulører', Einar Hansen farveforsøg og samarbejde med tekstilkunstnere 1918-1958", *Dragtjournalen* nr. 14, 2016.
- Rykind-Eriksen, Kirsten: "Folkedragtbroderier og Højskolernes Håndarbejde", *Dragtjournalen* nr. 16, 2018.